

شاخصه های طلبه بسیجی در اندیشه رهبر معظم انقلاب اسلامی با تکیه بر سیره علامه طباطبائی، شهید مطهری و علامه مصباح

مریم ماهرالنقش^۱

چکیده

ماهیت انسانی و فطرت پایه، پیام جهان شمول و جهتگیری تمدنی انقلاب اسلامی اقتضاء می کند که مفاهیم و نهادها برای حفظ اعتبار خود در افق انقلاب، تحول و تکامل یافته و مفاهیم، هویت ها و نهادهای بکلی جدیدی نیز پدید آیند. بر همین مبنا، صورت بندی و عینیت بخشی به هویت «طلبه بسیجی» امری ضروری برای حفظ هویت و استمرار برکات نهاد مقدس حوزه علمیه، در جهت ایفای نقش های بی بدیل خود در نسبت با آینده انقلاب اسلامی است. راهبرد این مقاله برای تحقق این هدف، اولاً و در گام نخست، تبیین مفهوم طلبه بسیجی از طریق استحصال و فرآوری مفاهیم «هویت طلبگی» و «هویت بسیجی»، از میان گفتارهای رهبر انقلاب است. در راستای تبدیل نتیجه گام اول به مفهومی انضمامی، تاریخ مند و قابل تصدیق؛ مظاهری از صورت بندی پیشنهادی از هویت طلبه بسیجی در سیره سه تن از فضلاء برجسته معاصر حوزه علمیه یعنی علامه طباطبائی، شهید مطهری و آیت الله مصباح یزدی (رضوان الله علیهم) مورد اشاره و تطبیق قرار گرفته است. بر این اساس رویکرد تهاجمی در مواجهه با غرب، آزاداندیشی بنیادین در کنار توسعه پایگاه فکری در تعامل با جریانات فکری، بصیرت و روشن بینی در تشخیص و اقدام بموقع علیه نفوذ و التقاط، صراحت و جسارت در تبیین حقیقت دین و وارستگی مطلق از شئون عرفی حوزه و روحانیت بعنوان پنج ویژگی اساسی هویت طلبه بسیجی پیشنهاد شده است. در این پژوهش به فراخور، از دو روش تحلیل محتوای کیفی و تحلیل استنتاجی استفاده شده است.

کلیدواژه ها: هویت طلبگی، هویت بسیجی، علامه طباطبائی، شهید مطهری، آیت الله مصباح یزدی

مقدمه

انقلاب اسلامی، نقطه عطفی در تاریخ تحولات بشری است که نه تنها به تغییرات سیاسی و اجتماعی منتهی شد، بلکه به خلق یک «جهتگیری تمدنی» با ویژگی‌های منحصر به فرد دست یافت. آنچه انقلاب اسلامی را از دیگر انقلاب‌های چندصد ساله اخیر متمایز می‌سازد، ویژگی‌هایی چون پیام توحیدی و دعوت جهانی انقلاب است که آن را به حرکتی تمدنی تبدیل می‌کند. دور از انتظار نیست که در پرتو چنین دگرگونی سترگی، بسیاری از مفاهیم، هویت‌ها و نهادهای اجتماعی و سیاسی به‌طور بنیادین، دچار تغییر و تحول می‌شوند.

تغییرات اجتماعی و نهادی در انقلاب‌های مادی معمولاً گذرا و بازگشت‌پذیرند؛ اما در خصوص انقلاب اسلامی ایران این‌گونه نیست. انقلاب اسلامی نه یک رویداد تاریخی منفرد، بلکه یک روند پیوسته و شدت‌یابنده است. این تحولات ریشه در ماهیت فطرت‌پایه و دال توحیدی انقلاب دارد که دائماً به جلو می‌رود و همچون امواج رودخانه، نو به نو متولد می‌شوند و زمینه رویشی پس از خود می‌گردند. بنابراین، مسئله و موضوع انقلاب اسلامی، قابل حصر در ظرف اکنون و اینجا نیست؛ مسئله‌اش همه انسان‌ها و موضوعش، فردای جهان است و به این معنا، در ذات خود یک رویکرد تمدنی است.

باید توجه کرد که جهتگیری تمدنی، نه یک انتخاب آزادانه و اختیاری، بلکه سرنوشت محتوم انقلاب اسلامی است. بعبارت دیگر تنها دو امکان پیش روی انقلاب است: یا انقلاب شکست می‌خورد و به دوران پیش از خود ارتجاع می‌کند؛ یا ناگزیر به پیش رفتن در جهت خرق تمدنی و تبدل تمدنی است. این امر ریشه در این حقیقت دارد که توحید و شرک (و مظاهر آنها) مطلقاً امکان تلائم ندارند و آنگاه که در زندگی انسانها تجلی یافتند، هم‌زیستی سازوار و پایداری ممکن نخواهد بود؛ بودن یکی در گرو نابودی دیگری است و این یعنی تنها یکی از دو روایت پیش رو صادق است: یا انقلاب اسلامی شکست خورده است و یا آینده انقلاب، تمدن نوینی است که برهم زننده نظم حاکم کنونی است؛ راه میانه‌ای متصور نخواهد بود.

انقلاب، مفاهیم را تغییر می‌دهد و ادراک از جهان را گسترش می‌دهد. برای نمونه و با نگاه به تجربه بینانسی در دوران انقلاب اسلامی، مفاهیمی مانند مردم، وطن، دشمن، دنیا و حتی دین، همگی دچار تحولاتی کمابیش اساسی شده‌اند. تنها در یک فقره اخیر، می‌توان تأیید کرد که تلقی از شریعت و حکم الهی نزد مسلمانان و بویژه متخصصان دین، در مقایسه با ۵۰ سال قبل، تغییرات ملموسی داشته است. قابل انکار نیست که سهم بزرگی از این تحول ناشی از میدان جدیدی از «تجربه زندگی» و «مسئولیت‌های متقابل فردی و جمعی» است که منحصراً در موقعیت ایران پس از انقلاب، صورت یافت و پیش روی ما قرار گرفت.

از این رو، نهادها و هویت‌ها که در این دنیای جدید به دنبال حیات و تکامل‌اند، باید با توجه به الزامات انقلاب اسلامی تکامل یابند. در این میان، حوزه علمیه و هویت طلبگی، از جمله نهادهایی هستند که باید در مسیر تحول و تکامل قرار گیرند.

تاریخ نشان داده است که حوزه و روحانیت نقشی بی‌بدیل در پیروزی انقلاب اسلامی ایفا کرده‌اند و انقلاب اسلامی در حقیقت ثمره سال‌ها مجاهدت علمی و دینی است که حوزه‌های علمیه در آن نقشی کلیدی داشته‌اند. اما این ارتباط نزدیک به معنای بی‌نیازی از تحول و تکامل در نهاد حوزه علمیه و هویت طلبگی نیست. حوزه علمیه، به عنوان یک نهاد دینی، باید خود را در امتداد هویت شیعی تعریف کند، اما ضرورت‌ها و نیازهای جدید ایجاب می‌کند که این هویت در پرتو انقلاب اسلامی دستخوش تغییراتی اساسی گردد.

ظهور انقلاب اسلامی، نیاز به ارتقای هویت شیعی را به‌ویژه در عرصه فعالیت‌های علمی و اجتماعی طلاب به‌طور جدی‌تر مطرح کرده است. به عبارتی دیگر، باید نسخه‌ای نو و روزآمد از هویت شیعی تعریف کرد که نه تنها با مقتضیات زمان و مکان سازگار باشد، بلکه به طلاب امکان بدهد تا در افق جهانی و با مسئولیت‌های جدید به ایفای نقش بپردازند.

هویت انقلابی یا به‌طور دقیق‌تر، هویت بسیجی، محصول و دستاورد انقلاب اسلامی است که در طول سال‌های انقلاب توسط رهبران آن شکل گرفته و تبیین شده است. اکنون پرسش این است که چگونه می‌توان با تلفیق و هم‌راستایی هویت‌های طلبگی و بسیجی، هویتی تکامل‌یافته و جدید ایجاد کرد که بازتاب‌دهنده ویژگی‌های انقلاب اسلامی باشد.

برای دستیابی به این هدف، گام اول تحلیل و بازتعریف دقیق مفاهیم «هویت طلبگی» و «هویت بسیجی» از خلال بیانات رهبر انقلاب است. در گام دوم، تلاش خواهد شد تا با ترکیب این دو هویت، مفهوم «طلبه بسیجی» و شاخصه‌های آن به‌طور جامع‌تری صورت‌بندی گردد. در نهایت، برای ارزیابی و تأسیس مدل عملیاتی، نمونه‌هایی از سیره علمی و عملی سه تن از علماء برجسته حوزه علمیه قم مورد بررسی قرار خواهد گرفت که این گام سوم و مکمل پژوهش را تشکیل می‌دهد.

راجع به بایسته‌های حوزه و طلبه پژوهش‌های فراوانی انجام شده از جمله "زیّ طلبگی" از محمدتقی رهبر؛ "هویت طلبگی در نظام حوزه" از ابوالحسن بیاتی؛ "هویت صنفی طلبه و معنای طلبگی" از محمد عالم زاده نوری.

در مورد بسیج و شاخص‌های آن به صورت کلی هم پژوهش‌هایی انجام شده است مانند "شاخص‌های تمدن ساز بسیج در کلام امام خمینی ره و امام خامنه‌ای" از سیدمصطفی موسوی نژاد، "بازشناسی مولفه‌های فرهنگ بسیج بر اساس بیانات مقام معظم رهبری" از علی پوربهروزان و علی

اصغر رشید و بهزاد محمدیان و محمد حسین رحمتی؛ "نقش بسیج دانشجویی و طلبه در مقابله با تهدیدهای نرم علیه انقلاب اسلامی" از محمد باقر ذوالقدر و علی محمد احمدوند و شعبانعلی رضانیان.

همچنین در مورد سیره‌ی شهید مطهری، علامه طباطبائی و علامه مصباح مقالاتی نوشته شده است مانند "رهیافت شهید مطهری در قبال تهاجم فرهنگی غرب" از علی شیرخانی؛ "زندگی سیاسی شهید مطهری" از مهدی پورحسین؛ "روش تفسیری علامه طباطبائی" از علامه محمدتقی مصباح، "روش علامه طباطبائی در مطالعات اسلامی" از علیه السادات آذرطوس؛ "علامه مصباح یزدی پیشگام تحول در حوزه علمیه" از سیدجواد میرخلیلی، "بررسی شخصیت، آراء و اندیشه‌های استاد علامه مصباح در رساله‌های حوزوی و دانشگاهی" از بهروز همایی.

اما بررسی شاخصه‌های طلبگی با مرور سیره‌ی این سه بزرگوار در کلام رهبر معظم انقلاب تا کنون بررسی نشده است.

هویت طلبگی در اندیشه رهبر انقلاب

اگر حوزه‌های علمیه را مرکز آموزش اسلام بدانیم، آنگاه هرچند هر آنچه مورد نیاز زندگی فردی و اجتماعی است در دایره‌ی معارف اسلامی موجود بوده و می‌توان آن را از نهاد حوزه آموخت. اما اسلام در این آموختن خلاصه نمی‌شود؛ عبارت دیگر «اسلام فقط معرفت نیست، تعهد به عمل و تحقق احکام اسلام هم جزو اسلام است.» بر این اساس، پیاده کردن این معارف و مستقر کردن توحید در جامعه هم از وظایف حوزه به شمار می‌رود؛ به تعبیر دیگر هدایت جامعه از مهمترین وظایف حوزه است. متعاقباً، طلبه نیز تنها آموزنده معارف نیست؛ بلکه خروجی نهاد حوزه علمیه و معرف مأموریت آن است.

تعریف طلبه در اندیشه رهبر انقلاب تا حد زیادی بر این محور متکی است که او، عامل به تمامی معانی‌ای است که اسلام حامل آن است. در واقع حوزه‌های علمیه و طلاب بعنوان اجزاء اصلی و آینده‌ساز نهاد حوزه، مسئولیت گوهر و غایت دین را برعهده دارند که همان تحقق مقاصد شریعت

است. اگر به تعبیر **وَرَثَةُ الْأَنْبِيَاءِ**^۱ پایبند باشیم، یقیناً انبیاء تنها برای بیان معارف حق برای مردم برانگیخته نشده بودند؛ بلکه محقق کردن این حقایق در میان مردم هم وظیفه ی طلاب است. به تعبیر رهبر انقلاب «حوزه عبارت است از مرکزی که عالم دین پرورش میدهد، که عالم دین آن کسی است که معارف دین را فرامیگیرد و برای تحقق آن وارد میدان میشود.» بر این اساس، لازم است درباره «هویت طلبگی» به مثابه مجموعه‌ای از ویژگی‌های روحی و عملی بحث و بررسی صورت گیرد.

مؤلفه‌های هویت طلبه

مؤلفه‌های هویت طلبگی از منظر آیت‌الله خامنه‌ای را می‌توان در هفت مورد ذیل خلاصه کرد:

(۱) تقید به دیانت و اخلاق اسلامی

آیت‌الله خامنه‌ای در بیانات مختلف خود تأکید دارند که طلبه باید به اصول دیانت و اخلاق اسلامی پایبند باشد. این شامل مراقبت از خود و دیگران در زمینه‌های عبادی، اجتماعی و اخلاقی است. ایشان به ویژگی‌هایی چون صداقت، امانت‌داری، قناعت و خدمت به مردم اشاره دارند که باید در زندگی روزمره طلبه نمایان باشد.^۳

(۲) تعهد به فهم عمیق و دقیق علوم دینی

آیت‌الله خامنه‌ای بر این نکته تأکید دارند که طلبه باید در پی کسب علم و معرفت باشد و به هیچ وجه از سطح علمی خود در علوم دینی فروگذار نکند. ایشان اهمیت فهم صحیح و عمیق از متون دینی را یادآور می‌شوند و به طلاب توصیه می‌کنند که در مطالعه و تحقیق، دقت و تأنی را پیشه کنند.^۴

^۱ الکافی، جلد ۱، صفحه ۳۲

^۲ بیانات در دیدار طلاب حوزه های علمیه ۱۳۹۸

^۳ سخنرانی در جمع طلاب، ۱۳۹۶.

^۴ بیانات در دیدار با طلاب، ۱۳۹۴.

و متأثر از تلقین دشمنان بود، میفهمید که چیست و شروع میکرد با آنها مبارزه کردن.^۱ چنین قابلیت ریشه در این داشت که شهید مطهری «برای آماده‌سازی خود، تلاش فراوان علمی کرده بود؛ بعد هم برای خرج کردن این ذخیره علمی، به هیچ‌وجه سستی و کوتاهی نکرده بود.»^۲ در واقع مجدداً حاصل تقاطع یک ویژگی خصلتی که همان انعطاف در شئون و آمادگی کامل در امکانات فکری و علمی سطح بالا، یک سنت فکری پدید می‌آورد که تا مدتها انقلاب را تغذیه می‌کند.

علامه مصباح یزدی (رضوان الله علیه)

در توصیف امتیازات شخصیتی آیت‌الله مصباح، صراحت و جسارت در تبیین حقایق در کنار ثبات قدم، جزء بارزترین ویژگی‌های ایشان است که مورد تأکید رهبر انقلاب است. ایشان با اشاره به حجم‌های بی‌نظیر به شخصیت علامه مصباح، آن را هم ناشی از کنش دقیق و نقطه‌زن آقای مصباح علیه دشمن تحلیل می‌کنند. بعبارت دیگر «حرف رسا و نافذ، منطق قوی و مستحکم، هر جایی که باشد، دشمن آن‌جا را زود تشخیص می‌دهد؛ چون حسابگر است. دشمن - همان‌طور که گفتم - آن‌جا را می‌شناسد و به مقابله‌اش می‌آید.»^۳

نکته‌ای که در خصوص علامه مصباح هم مورد تأکید رهبر انقلاب است، آن است که چنین نقش‌آفرینی ممتازی، مستلزم تحقق برخی خصلت‌های روحی است که به اندازه قابلیت‌های علمی و فکری و نیز زبان گویا، اهمیت و ضرورت دارد. گوهر این خصلت‌ها نوعاً همان آمادگی کامل برای «حضور انقلابی در همه‌ی میدان‌هایی که احساس نیاز به حضور ایشان میشد»^۴ است، که شرط لازم برای اثرگذاری در طراز انقلاب است.

نتیجه‌گیری

^۱ بیانات در دیدار جمعی از کارگران و معلمان؛ ۱۵/۰۲/۱۳۷۲

^۲ بیانات در دیدار جمعی از روحانیون استان کرمان؛ ۱۱/۰۲/۱۳۸۴

^۳ بیانات در دیدار دانشجویان بسیجی «طرح ولایت»؛ ۱۰/۰۶/۱۳۷۹

^۴ پیام تسلیت در پی درگذشت آیت‌الله محمدتقی مصباح یزدی؛ ۱۳/۱۰/۱۳۹۹

عصر انقلاب اسلامی، عصر تحولات اساسی و نوآوری‌های بنیادین است. ماهیت انسانی و فطرت پایه، پیام جهان‌شمول و جهتگیری تمدنی انقلاب اسلامی اقتضاء می‌کند که مفاهیم و نهادها برای حفظ اعتبار خود در افق انقلاب، تحول و تکامل یافته و مفاهیم، هویت‌ها و نهادهای بکلی جدیدی نیز پدید آیند. «هویت طلبگی» از جمله مفاهیمی است که در پرتو انقلاب، معنایی متکامل و مترقی در نسبت با تلقی پیشا انقلابی آن یافته است.

این تکامل مرهون امتزاج با هویت دیگری است که خود مولود تام و تمام انقلاب اسلامی است که همان «هویت بسیجی» است. بسیج و هویت بسیجی، مفهومی است که مقارن با انقلاب و توسط امام صورت‌بندی شد و به نوعی، معرف خصلت‌ها و روحیه‌هایی است که یک انقلابی واجد آنهاست. به عبارت دیگر، هویت بسیجی نسخه بروز شده از هویت شیعی است؛ همان‌طور که شیعه هویت خود را در دامنه امام تعریف میکند، بسیجی نیز هویت خود را وام‌دار نسبتی است که میان نخبه انقلابی با رهبر انقلاب برقرار می‌گردد. این نسبت، ترکیبی از مسئولیت‌ها و آگاهی‌ها و شایستگی‌ها را در قامت هویت بسیجی متبلور می‌سازد.

بر این اساس صورت‌بندی و عینیت‌بخشی به هویت «طلبه بسیجی» امری ضروری برای حفظ هویت و استمرار برکات نهاد مقدس حوزه علمیه، در جهت ایفای نقش‌های بی‌بدیل خود در نسبت با آینده انقلاب اسلامی است. بعبارات دیگر تصریح خصلت‌هایی که از تصور هویت بسیجی انتزاع می‌گردد و ضروری شمردن آن برای متربیان حوزه‌های علمیه، یک ضرورت راهبردی برای حفظ جایگاه پیشرو برای این نهاد اصیل دینی و انقلابی است.

راهبرد این مقاله برای تحقق این هدف، اولاً و در گام نخست، تبیین مفهوم طلبه بسیجی از طریق استحصال و فرآوری مفاهیم «هویت طلبگی» و «هویت بسیجی»، از میان گفتارهای رهبر انقلاب بوده است. در واقع حاصل تقاطع معنایی میان ویژگی‌های طلبه و معیارهای هویت طلبگی با مؤلفه‌های هویت بسیجی در بیان رهبر انقلاب، به احصاء خصوصیت‌های ویژه برای طلاب و روحانیون موثر در عصر انقلاب اسلامی منجر می‌شود.

بر این اساس، ۵ ویژگی برای طلبه بسیجی پیشنهاد شد که عبارتند از: ۱- رویکرد تهاجمی در مواجهه با غرب، ۲- آزاداندیشی بنیادین در کنار توسعه پایگاه فکری در تعامل با جریان‌ات فکری، ۳- بصیرت و روشن‌بینی در تشخیص و اقدام بموقع علیه نفوذ و التقاط، ۴- صراحت و جسارت در تبیین حقیقت دین و ۵- وارستگی مطلق از شئون عرفی حوزه و روحانیت.

در راستای تبدیل نتیجه گام اول به مفهومی انضمامی، تاریخ‌مند و قابل تصدیق؛ مظاهری از صورت‌بندی پیشنهادی از هویت طلبه بسیجی در سیره سه تن از فضلاء برجسته معاصر حوزه علمیه

یعنی علامه طباطبایی، شهید مطهری و آیت‌الله مصباح یزدی (رضوان‌الله علیهم) مورد اشاره و تطبیق قرار گرفت که تأکید بر ۵ خصلت پیشنهادی را در ترکیب‌های مختلف، در پی داشت.

هویت طلبه بسیجی مجموعه‌ای از ویژگی‌های علمی، اخلاقی، اجتماعی و انقلابی است که باید در فردی ترکیب شود که علاوه بر تعهد به علوم دینی، آمادگی کامل برای حضور فعال در تمام عرصه‌های اجتماعی و سیاسی داشته باشد. او باید در مقابل تهدیدات داخلی و خارجی، دارای روحیه مقاومت و بلکه تمنای غلبه موضع حق بوده، در جهت پیشبرد آرمان‌های انقلاب اسلامی تلاش خستگی‌ناپذیر کند و همواره در مسیر سازندگی و پیشگامی در تحولات عمیق اجتماعی و فرهنگی گام بردارد. این هویت نشان‌دهنده فردی است که در کنار پایبندی به اصول دینی و اخلاقی، با روحیه ایثار و مسئولیت‌پذیری، در عرصه‌های مختلفی که نیازهای انقلاب اسلامی اقتضاء کند، آماده خدمت به جامعه و حضور فعال است.

- قرآن کریم
- کلینی، محمد بن یعقوب؛ الکافی؛ جلد ۱؛ ترجمه صادق حسن زاده؛ تهران: قائم آل محمد، ۱۳۸۵.
- خامنه‌ای، سید علی؛ بیانات در دیدار طلاب حوزه های علمیه (۱۳۹۸)؛ سایت Khamenei.ir.
- خامنه‌ای، سید علی؛ بیانات در دیدار طلاب حوزه های علمیه (۱۳۹۷)؛ سایت Khamenei.ir.
- خامنه‌ای، سید علی؛ بیانات در دیدار طلاب حوزه های علمیه (۱۳۹۶)؛ سایت Khamenei.ir.
- خامنه‌ای، سید علی؛ بیانات در دیدار طلاب حوزه های علمیه (۱۳۹۵)؛ سایت Khamenei.ir.
- خامنه‌ای، سید علی؛ بیانات در دیدار طلاب حوزه های علمیه (۱۳۹۴)؛ سایت Khamenei.ir.
- خامنه‌ای، سید علی؛ بیانات در دیدار طلاب حوزه های علمیه (۱۳۹۲)؛ سایت Khamenei.ir.
- خامنه‌ای، سید علی؛ بیانات در دیدار طلاب حوزه های علمیه (۱۳۸۹)؛ سایت Khamenei.ir.
- خامنه‌ای، سید علی؛ بیانات در دیدار بسیجیان (۱۴۰۳)؛ سایت Khamenei.ir.
- خامنه‌ای، سید علی؛ بیانات در دیدار بسیجیان (۱۳۹۷)؛ سایت Khamenei.ir.
- خامنه‌ای، سید علی؛ بیانات در دیدار بسیجیان (۱۳۹۶)؛ سایت Khamenei.ir.
- خامنه‌ای، سید علی؛ بیانات در دیدار بسیجیان (۱۳۹۵)؛ سایت Khamenei.ir.
- خامنه‌ای، سید علی؛ بیانات در دیدار بسیجیان (۱۳۹۴)؛ سایت Khamenei.ir.
- خامنه‌ای، سید علی؛ بیانات در دیدار بسیجیان (۱۳۹۳)؛ سایت Khamenei.ir.
- خامنه‌ای، سید علی؛ بیانات در دیدار بسیجیان (۱۳۹۲)؛ سایت Khamenei.ir.
- خامنه‌ای، سید علی؛ بیانات در دیدار بسیجیان (۱۳۹۱)؛ سایت Khamenei.ir.
- خامنه‌ای، سید علی؛ بیانات در دیدار بسیجیان (۱۳۹۰)؛ سایت Khamenei.ir.
- خامنه‌ای، سید علی؛ بیانات در دیدار اعضای ستاد برگزاری کنگره بین‌المللی بزرگداشت علامه طباطبائی (۱۴۰۲)؛ سایت Khamenei.ir.
- خامنه‌ای، سید علی؛ بیانات در دیدار جمعی از روحانیون استان کرمان (۱۳۸۴)؛ سایت Khamenei.ir.
- خامنه‌ای، سید علی؛ بیانات در دیدار بیانات در دیدار اعضای کنگره‌ی حکمت مطهر (۱۳۸۲)؛ سایت Khamenei.ir.
- خامنه‌ای، سید علی؛ بیانات در دیدار جمعی از کارگران و معلمان (۱۳۷۲)؛ سایت Khamenei.ir.

- خامنه‌ای، سید علی؛ بیانات در دیدار دانشجویان بسیجی «طرح ولایت» (۱۳۷۹)؛ سایت Khamenei.ir
- خامنه‌ای، سید علی؛ پیام تسلیت در پی درگذشت آیت‌الله محمدتقی مصباح یزدی (۱۳۹۹)؛ سایت Khamenei.ir
- رهبر، محمدتقی، "زی طلبگی"، پاسدار اسلام، شماره ۱۱۰، ۱۳۶۹
- بیاتی، ابوالحسن، "هویت طلبگی در نظام حوزه"، رهنامه پژوهش، شماره ۵، ۱۴۰۱
- عالم زاده نوری، محمد، "هویت صنفی طلبه و معنای طلبگی"، رهنامه پژوهش، شماره ۵، ۱۴۰۱
- موسوی نژاد، سیدمصطفی، "شاخص های تمدن ساز بسیج در کلام امام خمینی ره و امام خامنه ای"، همایش ملی مهدویت، انقلاب اسلامی و تمدن نوین اسلامی، ۱۴۰۲
- پوربهروزان و رشید و محمدیان و رحمتی، علی و علی اصغر و بهزاد و محمدحسین، "بازشناسی مولفه های فرهنگ بسیج بر اساس بیانات مقام معظم رهبری"، اسلام و پژوهش های مدیریتی، شماره ۱۴، ۱۳۹۶
- ذوالقدر و احمدوند و رضانیان، محمدباقر و علی محمد و شعبانعلی، "نقش بسیج دانشجو و طلبه در مقابله با تهدیدهای نرم علیه انقلاب اسلامی"، آفاق امنیت، شماره ۱۱، ۱۳۹۰
- شیرخانی، علی، "رهیافت شهید مطهری در قبال تهاجم فرهنگی غرب"، پانزده خرداد، شماره ۲۶ و ۲۷، ۱۳۷۶
- پورحسین، مهدی، "زندگی سیاسی شهید مطهری"، حکومت اسلامی، شماره ۳۱، ۱۳۸۳
- مصباح، محمدتقی، "روش تفسیری علامه طباطبائی"، همایش مبانی و روش تفسیری علامه طباطبائی، ۱۳۹۱
- آذرطوس، عالیہ السادات، "روش علامه طباطبائی در مطالعات اسلامی"، فرهنگ پژوهش، شماره ۳، ۱۳۸۸
- میرخلیلی، سیدجواد، "علامه مصباح یزدی پیشگام تحول در حوزه علمیه"، حوزه، شماره ۱۸۳ و ۱۸۴، ۱۳۹۸
- همایی، بهروز، "بررسی شخصیت، آراء و اندیشه های استاد علامه مصباح در رساله های حوزوی و دانشگاهی"، عیار پژوهش در علوم انسانی، شماره ۱، ۱۳۹۵